

Краєвський Олег Олегович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Хабло Оксана Юрїєвна

СТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО СУДУ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ СТОСОВНО ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНЦІВ

Немає сумніву, що сучасне кримінальне процесуальне законодавство нашої країни завжди ставить в пріоритет європейські правові традиції щодо дотримання прав та свобод людини на будь-якій стадії кримінального судочинства [2]. Але з початком повномасштабної війни, виникли певні труднощі стосовно реалізації всіх гарантій дотримання прав та свобод стосовно військовослужбовців країни агресора, відносно яких відкриті кримінальні провадження за військові злочини на території України.

Наріжним каменем таких кримінальних проваджень, на сьогоднішній день, залишається особливості статусу осіб, яких притягують до відповідальності за вчинення військових злочинів на території нашої держави. Адже відповідно до Женевської конвенції а також інших міжнародних нормативно-правових актів, які регламентують правові аспекти ведення війни, такі особи в першу чергу отримують статус військовополоненого, а це в свою чергу накладає на нашу країну певні обмеження та обов'язки стосовно відношення до них, які в свою чергу суперечать деяким положенням нашого кримінального процесуального законодавства [1]. Так, наприклад, уже відкриті кримінальні провадження стосовно деяких військовослужбовців РФ, порушують вимоги стосовно так званих Пільг гарантованих Женевською конвенцією під час судочинства над військовополоненими за їх діяння, що можна вважати в деякій мірі порушенням прав людини [1].

На нашу думку, найбільш раціональним, швидким та ефективним вирішенням цієї проблеми є створення нового інституту військового суду, з урахуванням досвіду закордонних країн та особливостей статусу підсудних з подальшим забезпеченням їм в повній мірі гарантованих Женевською конвенцією прав та свобод. Для максимальної об'єктивності та неупередженості процесу судочинства, необхідно надання статусу таким інстанціям «тимчасового колегіального органу правосуддя», який буде діяти на території де ведуться бойові дії, матиме специфічну юрисдикцію та буде

функціонувати на основі спеціально створеного кримінально-процесуального порядку притягнення військовополонених.

Інститут військових судів уже функціонував на території нашої держави але внаслідок реалізації положень концепції, протягом 2010–2012 рр., Указом Президента України від 14.09.2010 року «Про ліквідацію військових апеляційних та військових місцевих судів» було прийнято рішення, зокрема щодо ліквідації військових судів як економічно обтяжливого та недоцільного інституту державної влади в умовах незначної криміногенної ситуації в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, утворених відповідно до чинного законодавства. Законом України «Про судоустрій та статус суддів» визначено, що справи, які раніше розглядалися військовими судами гарнізонів, мають розглядатися судами загальної юрисдикції першої інстанції, а справи, що були віднесені до компетенції апеляційних військових судів, за новим Законом мали розглядатись в апеляційних судах загальної юрисдикції [3].

Оскільки справи та спори, що розглядає військовий суд, так чи інакше пов'язані зі збройними силами та війською, а значить і з національною безпекою, державною таємницею та обороноздатністю країни, військовий суд – це особливий процес розгляду цих справ і спорів. У деяких іноземних країнах цей особливий процес забезпечується шляхом здійснення правосуддя відповідно до особливих процесуальних кодексів. В інших країнах, зокрема в нашій, такого ж ефекту досягали шляхом введення в загальні процесуальні кодекси особливих правил судочинства щодо військовослужбовців. Слід виділити, що військовий суд – це особливий склад суду. Розгляд справ у військових судах, у тих країнах, де вони існують, здійснюється суддями офіцерами, які є спеціалістами у питаннях права, що стосуються збройних сил, та традицій ведення війни.

На сьогоднішній день, всі кримінальні провадження, що стосуються військових злочинів на території України, відносяться до судів загальної юрисдикції, це є проблемою також через те, що переважна більшість судочинців ніколи не мали жодного відношення до армії та ніколи не брали участі у бойових діях. Цивільні судді не в змозі ефективно та швидко розглянути справу, оскільки не знайомі з специфікою всіх обставин, які мають значення для її розгляду – а, значить, розгляд справи затягується. Також вагомим аргументом в користь військових судів є те, що військові злочини – це у значній мірі справи, пов'язані з військовою таємницею. Документи із грифами секретності не можна просто так принести до суду та знайомитись із ними у своєму кабінеті, для цього потрібно спеціальне приміщення, якими не обладнано суди першої інстанції.

Отже, враховуючи все перераховане вище можна з упевненістю зазначити, що створення інституту військових судів в повній мірі забезпечить дотримання всіх прав та свобод людини на всіх стадіях кримінального провадження, а також значно спростить процедуру

притягнення таких осіб до відповідальності із дотриманням всіх міжнародних стандартів, що цілком підтверджує наш статус європейської правової держави.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : затв. Законом України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>.

3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2010, № 41–42, № 43, № 44–45, ст. 529. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.

Лужецька Тетяна Іванівна,
здобувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСЛІДНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, в інститут підслідності внесено низку законодавчих змін та доповнень. Питання щодо розподілу кримінальних правопорушень між органами досудового розслідування набули особливої актуальності, адже правильно визначена підслідність є запорукою дотриманням прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження.

В умовах сьогодення, імперативний (виключний, універсальний) вид підслідності все частіше застосовується в практичній діяльності. В науці кримінального процесуального права він розуміється як виняток з предметної підслідності, який передбачає, що родова ознака (кваліфікація злочину) взагалі немає значення [1, с. 349]. Вказаний вид має місце тоді, коли прокурор своїм відповідним рішенням (постановою) визначає орган, який буде проводити досудове провадження.

Цікавим є те, що для імперативного виду достатньо самого рішення прокурора, тобто воно належить до його дискреційних повноважень. Крім цього, це єдиний вид підслідності, який за своєю природою не залежить від правової кваліфікації, суб'єкта, розміру чи предмета кримінального правопорушення, тобто від тих законодавчих умов, які містяться у ст. 216 та ст. 218 КПК України.

Імперативний вид підслідності можна простежити в багатьох нормативно-правових актах. Так, Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 року, внесено зміни до ч. 5